

pa tudi resnega dela in težavnega ustvarjanja ne. Novi »srečni in zadovoljni« človek utegne s svojim biološkim vitalizmom in dinamičnostjo kaj kmalu premagati družbeno in moralno naravo dela nekaj stotin ali tisočev slovenskih ustvarjalcev-umetnikov, znanstvenikov in šolnikov in tako uresničiti načelo, kakršnega je nekoč pripisal v romanu 4000 liberalni Ivan Tavčar svojim črnim nasprotnikom. Že zdaj se marsikatera kulturna ustanova preživlja na skromnem občinskem repišču, morebiti pa ni več daleč čas, ko bo ob pomijah novega »srečnega in zadovoljnega« človeka ugasnil duh brižinskih spomenikov, srednjeveških iger, protestantov, razsvetljencev. Prešerna, Levstika, Jenka, Cankarja, Župančiča, Prežihovega Voranca, naših skladateljev, slikarjev, znanstvenikov in prosvetnih delavcev. Sicer pa je že Cankar županu v Pohujšanju postavil na jezik prav izbrane besede: »Doline šentflorjanske ni blagoslovil Bog zato, da bi redila in pitala umetnike, tatove, razbojnike in druge postopače! Dolina šentflorjanska je živela brez umetnikov doslej, pa bo izhajala tudi poslej! Mi vemo, kar vemo: da je umetnost zakrpana suknja nečistosti in drugih nadlog!« Res, pohujšanje je minilo, a ostali so županovi potomci, ki danes navdihujejo tropo novega »srečnega in zadovoljnega« človeka. Sicer je pa tudi res, kar je zapisal pokojni Tomo Zupan 1. 12. 1920: »Vsak bi rad ukazoval, a nihče ubogal. Zato nismo nevarni nikomur, razen sami sebi. Ko bi se v nas ljudje tako zavedali dolžnosti do države, kakor se zavedajo svojih pravic, bi bila Jugoslavija prva država na svetu.«

B. Š.

NASA, DOMAČA TELEVIZIJA. Z izrazoma naša in domača kaj radi delamo tako kot svinja z mehomo. Če ju tu pa tam zaradi okoliščin res lahko uporabljamo v zveznem smislu, tega ne smemo početi, kadar govorimo o naši literaturi, o našem filmu in radiu, posebno pa o naši televiziji. Res se sporadično pojavlja nekakšna organizacija, imenovana JRT, praktično pa so vse televizijske ustanove povezane z narodnostnimi središči, pač zato, ker je govorna prвина na ekranu enakovredna vidni. Kadarkoli torej govorimo o naši, domači televiziji, govorimo o slovenski. Naša pravica je, da poslušamo in zahtevamo program v svojem jeziku, dolžnost RTV Ljubljana pa je, da nam ga predvaja v slovenščini.

Če primerjamo slovenski delež v celotnem televizijskem programu na naših ekranih z deležem drugih, ugotovimo, da je velik del nedomač, predvajan zvečine s srbohrvatskega, deloma makedonskega področja. Nesorazmerju udeležbe bi načelno ne smeli oporekati spričo skromnih materialnih zmogljivosti, ni pa mogoče v neskončnost s to ugotovitvijo opravičevati ali celo braniti nekaterih pojavov, za katere sem prepričan, da so plod neodgovornega ravnanja s slovenskim gledavcem, čista lagodnost, površnost ali pomanjkanje občutka za posameznosti. Pri tem seveda ne izključujem možnosti, da je del tega tudi posledica omenjene odvisnosti studia Ljubljana od Beograda in Zagreba, toda v celoti gre za stvari, ki jih RTV Ljubljana mora urediti ne glede na to, ali zadevajo njen odnos do drugih studiov ali zgolj interni organizacijski postopek.

Med spornimi primeri naj na prvem mestu omenim oddaje za otroke, ker so s stališča jezikovnega fenomena najbolj boleče. Otroka, ki šele oblikuje svoj jezikovni temelj, posiljujemo s tujo jezikovno gmoto ter v njem poleg jezikovne zmede vcepljamo še občutek manjvrednosti. Ali res ni mogoče po-

skrbeti za zadostno število primernih slovenskih oddaj za mlade poslušavce, ali se res ni mogoče potruditi, da bi vse tuje oddaje opremili s slovenskim govorom (nesmiselno je slikanice opremljati z napisi, ker otroci še slabo berejo), kot je to pri nekaterih res že urejeno? Sem naj prištejem tudi oddaje na šolske teme. Naš učenec je že vnaprej obsojen, da bo moral, če se gremo »moderno« šolo, poslušati te ure v srbohrvaščini, sicer bi bilo brez smisla, zakaj jih Ljubljana tako goreče oddaja. Ali je pri vsem važen samo suh podatek o številu odbrenkanih ur, desettisoči mladih ljudi pa nič? To so že problemi, ki posegajo v intimne globine slovenske duhovnosti, v katero se, žal, v takih okoliščinah vraščajo mladi rodovi. Kdor razmišlja o tem, mu ni vseeno, kaj počne studio Ljubljana.

Velik kamen spotike je televizijski dnevnik, ker nad njim bedi absurd monopola, je pa obči problem, ker ga ljudje precej poslušajo oziroma gledajo zaradi zanimivega slikovnega gradiva iz tujine in je tudi najboljše tovrstna oddaja na zaslonih. Slovenci smo že vso življenjsko dobo JRT prisiljeni gledati TV dnevnik iz studia Beograd in ga bomo še morali, če... Ljubljana si je skušala pomagati s TV obzornikom in kratkimi poročili (kdove zakaj z glavo beograjskega dnevnika!), nobenih znakov pa ni, ki bi kakorkoli kazali na kakršno koli izboljšanje, čeprav danes praktično ni nobenega nepremostljivega tehničnega zadržka, da TV dnevnik ne bi bil slovenski. (Slišal sem celo, da slikovno gradivo najprej sploh prihaja v Ljubljano!). Gre potemtakem samo za odnos studia Beograd, ki si lasti izključno pravico do prezentacije tega gradiva. Čas je že, da proti temu tudi javno protestiramo, če so naše želje in zahteve zunaj nevidnih pregraj. Sicer pa bi ob tej veliki zavzetosti za kvaliteto televizijskega programa v zveznem merilu studiu Beograd zastavil vprašanje, ali je prenos njegovih lokalnih nogometnih tekem po njihovem globokem pričanju res že televizijski program.

A o športnih prenosih zase. Znano je, da ne zamudimo nobene priložnosti ne doma ne v svetu. Vzemimo, da je to prav, ker se za posamezne športne zvrsti zanima širok krog gledavcev — pustimo ob strani nesorazmerja do drugih področij — toda če so ti prenosi res tako pomembni, jim dajmo vsaj primerno obliko! Že v radijskem dnevniku imamo pogosto čast, da poslušamo kakšen globokoumno nalomljen stavek kakega uvoženega žogobrcarja o tem, kako bo njihovo moštvo, po možnosti seveda, na domačem ali tujem igrišču nasprotniku odvzelo v dinarje prevedeno točko, tudi nas nedeljsko športno popoldne obveseli s kakim neprevedenim sporočilom odkoder že bodi, najbrž zaradi lepega reporterjevega glasu.

Te stvari so pri televizijskih prenosih očitnejše, ker so obsežneje organizirane, saj neredko trajajo tudi več ur skupaj, to pa pomeni za našega gledavca v najslabšem primeru prav toliko ur srbohrvaščine. Žal, to ne velja samo za športne prenose! Naj bodo dejstva kakršnega koli izvora, lahko samo cenimo polnjenje zveznega programa, meče pojav v celoti na ljubljanski studio veliko senco. Da bi bila zadeva še bolj tragikomična, se vpletajo vmes še tiste oddaje studia Ljubljane, v katerih slovenski studio oddaja v srbohrvaščini. Primer: 4. decembra lani je Ljubljana oddajala magnetoskopske posnetke drsalne revije v Zagrebu, prav ironično pa je zvenel originalni hrvaški komentar, sicer že znan glas, ki smo ga morali izmenično poslušati že v pretekli zimskošportni sezoni. Ali ga bomo morali tudi vnaprej?

Vem, da sleherni popravek sedanjega koncepta terja nov, dodaten napor, nova, dodatna sredstva, toda ne glede nanje je treba preiti na način, ki bo upošteval sicer samo po sebi umevno jezikovno osnovo — iz nje bi moral izhajati, ker ji je namenjen — sicer bomo Slovenci tudi na tem prostoru postavljeni ob zid tujejezičnega pritiska. Ko JRT uvaja drugi televizijski program, bi morda lahko pomislila tudi že na korekture prvega.

Da zmore dobra volja in zavest resnično idealno rešitev, nam dokazuje primer iz ljubljanskega studia. Spominjam se oddaje Slovenska ljudska umetnost. Televizijski škrat je namreč prispeval, da smo nekaj minut gledali hrvatsko verzijo — za slovenskega gledavca je bila drastika res popolna — nato je napovedovavka pojasnila, da so izdelali dvojni posnetek in da so nam vključili napačnega.

To je bil samo primer. Dober primer.

—az—

ANTI-KRONIKA. Bestseller dedka Mraza: *Božične pesmi*. Poje Slovenski oktet, založila Mladinska knjiga.

Pred razpustitvijo: »Šele 8. januarja bo minil mesec dni od premiere Egnerjevih Razbojnikov iz Kardemome v Mladinskem gledališču in že je ta radoživa predstava doživela 56 uprizoritev — v dneh pred novim letom ni bilo redko, da so igralci Mladinskega gledališča tudi po trikrat na dan igrali za mlade gledalce. Razen dveh predstav na gostovanjih so bile vse predstave v dvorani Mladinskega gledališča v Ljubljani, ogledalo pa si jih je več kot 16.000 mladih gledalcev...« (Ljubljanski dnevnik) — Hkrati s temi podatki slišimo, da za Mladinsko gledališče ni več denarja in da se bo kot profesionalno gledališče moralo razpustiti. Kot se pravi: treba je pričeti pri koreninah — tudi ko gre za destrukcijo kulture!

In kakšen je gledališki amaterizem za mladino: »Dragi pionirji, danes vam za spremembo posredujemo igrico Dedek Mraz, ki se je lahko naučite zelo hitro in z njo razveselite gledalce v razredu ali drugje. Pri tem vam bosta seveda pomagala tovarišica ali mladinec, ki se rad ukvarja z režijo. Poskusite! Striček... (7 dni — priloga Večera) — »Danes novega je leta dan. / Junaku zdaj svobodnemu / kos kruha podarim. / Snežinke, košek dajte, / semle z njim! / Veliko čokolado tebi, / za veriverico so orehi, / za zajčka so korenčki tri, / lisica kos mesa dobi. / Medvedu slina se cedi, / zaman se lonček ne medi. / Snežinkam vsem poklanjam takšno moč, / na soncu lahko se mudijo, / pa se v vodo ne izpremenijo...« (Iz igrice Dedek Mraz).

Brez komentarja: »Ekspres polkovnika Ryana je priromal na naša platna s presenetljivo naglico. V nasprotju z vsakdanjo prakso večine distributerjev. In noben družbeni organ ni našel v njem ničesar, kar bi kakorkoli motilo. Spet — v nasprotju s prakso, o kateri je bilo nič kolikokrat pisano. Že dolgo nismo gledali filma, ki bi v osnovi pomenil tako izrazito propagando moči ameriške (ali katere koli) armade. Mit neranljivosti in vsemogočnosti ameriškega vojaka je v tem (sicer izvrstno grajenem filmu, z vrsto privlačnih igralcev) pripeljan do vrhunca. In to v dramaturškem postopku, ki nasprotnikov (Nemcev) ne prikazuje kot duhovne pritlikavce, marveč nasprotno po-